

II. SPRAWOZDANIA I INFORMACJE

„O POJMOWANIU PRAWA I PRAWOZNAWSTWA” – KONFERENCJE NAUKOWE IM. PROFESORA STANISŁAWA CZEPITY Szczecin, 28–29 listopada 2024 r.

29 listopada 2024 r. w studiu Uniwizji – Telewizji Uniwersytetu Szczecińskiego odbyła się V Konferencja Naukowa „O pojmowaniu prawa i prawoznawstwa”. Miała ona na celu uczczenie pamięci jej patrona, Profesora Stanisława Czepity, a zarazem stanowiła forum refleksji nad głównymi zagadnieniami teorii i filozofii prawa. Edycja ta poświęcona była zagadnieniu możliwości zintegrowania polskich koncepcji wykładni prawa, a przybrała formę okrągłego stołu, przy którym eksperci rozważali główne zagadnienie. Gospodarzem spotkania był prof. US dr hab. Olgierd Bogucki, a w dyskusji wzięli udział: prof. dr hab. Marek Smolak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. dr hab. Marek Zirk-Sadowski (Uniwersytet Łódzki), prof. dr hab. Andrzej Bator (Uniwersytet Wrocławski), prof. dr hab. Sylwia Wojtczak (Uniwersytet Łódzki) oraz prof. dr hab. Adam Sulikowski (Uniwersytet Wrocławski).

Moderator, Olgierd Bogucki, we wprowadzeniu zaakcentował, że celem spotkania jest przyjrzenie się bogatemu dorobkowi polskich teorii wykładni prawa i zbadanie, czy możliwe jest ich zbliżenie lub choćby częściowa integracja. Dyskusja rozpoczęła się więc od zasadniczego pytania: „Czy i dlaczego integracja koncepcji jest potrzebna?”.

Marek Zirk-Sadowski rozpoczął pytaniem „Po co miałyby się dokonywać taka integracja?”. Zwrócił uwagę na to, że w naukach humanistycznych współistnieje wiele różnych paradygmatów i jest to zazwyczaj traktowane jako coś naturalnego. Wspomniał, że praktyka prawnicza i tak posługuje się najczęściej pewnymi wypracowanymi schematami, a rozbudowane spory teoretyczne mogą pozostać na uboczu codziennej pracy prawnika. Sylwia Wojtczak rozwinęła ten wątek, przywołując poglądy Thomasa Nagla o wystarczającej roli rozwiązań częściowych w dziedzinach normatywnych, takich jak etyka czy prawo. Zwróciła uwagę, że grozi nam jednocześnie „romantyczny defetyzm” (odrzućanie teorii, która nie rości sobie pretensji do wyjaśnienia całego zjawiska) oraz „wykluczająca nadracjonalizacja” (ignorowanie problemów niepasujących do przyjętej koncepcji).

W tym kontekście Marek Smolak przedstawił argumenty na rzecz choćby częściowej jednolitości interpretacji. Na gruncie problemów konstytucyjnych dawało się zauważyć, że różne koncepcje wykładni w praktyce mogą powodować rozbieżności, skutkując nieprzewidywalnością rozstrzygnięć. Wskazał też na opracowanie szczecińskiego środowiska teoretyków prawa, w którym wykazano dziesięć płaszczyzn już istniejącej zbieżności między teoriami; zatem – jak dodał – pewien stopień integracji *de facto* występuje. Podobną myśl rozwinął Andrzej Bator, zauważając, że o ile „pełna” synteza raczej nie jest możliwa, o tyle w warunkach pragmatycznego dążenia do wpływu na praktykę orzecznictwa teorie te w sposób naturalny „zblizają się do siebie”.

Z kolei Adam Sulikowski zwrócił uwagę na to, że idea szukania „uniwersalnej” teorii stoi w sprzeczności z ogólną tendencją do dezintegracji w filozofii nauki i języka. Przypomniał wyniki badań empirycznych dowodzących, że sędziowie – gdy opisują własne praktyki orzecznicze – rzad-

ko odwołują się do abstrakcyjnych koncepcji wykładni. Częściej kierują się lokalnymi „mikroteoriami” bądź zaleceniami wyższych instancji. Stąd nawet jeśli w dyskursie akademickim powstają nowe propozycje integracyjne, to trudno je w pełni przełożyć na codzienną aktywność orzeczniczą.

W debacie zarysował się problem ustalenia charakteru teorii wykładni: Czy mają one być deskryptywne czy normatywne? Uczestnicy przywoływali klasyczne rozróżnienia między tym dwóm charakterem wykładni, sugerując, że teorie w gruncie rzeczy łączą oba podejścia. Sylwia Wojtczak dodała, że w rzeczywistości każda szkoła wykładni powstaje na określonym poziomie ogólności – od analizy lingwistycznej poszczególnych wyrażań aż po ujęcia konstytucyjne – i nie ma jednego sposobu porządkowania tych poziomów w jednolitą strukturę.

Prowadzący debatę Olgierd Bogucki podniósł jednak, że w Polsce istnieje pokaźny dorobek koncepcji wykładni, a pytanie, czy da się te koncepcje scalać, pozostaje bez odpowiedzi już od wielu lat. Uczestnicy przywoływali przykłady publikacji, w których próbowano podkreślać wspólne elementy metod językowych, systemowych i funkcjonalnych. Równocześnie jednak wskazano na istotny problem badań empirycznych, które często ograniczają się do analizy pisemnych uzasadnień orzeczeń, nie ujmując faktycznego procesu rozumowania sędziego. Doprowadziło to do refleksji, że nawet najtrafniejsza teoria ma trudności z przełożeniem się na obserwowalną praktykę.

Rozmówcy podjęli dalej sporne zagadnienie dylematu klasycznych maksym: *in claris non fit interpretatio* kontra *omnia sunt interpretanda*. Z jednej strony wspomniano historyczne znaczenie zasady klaryfikacyjnej w prawie międzynarodowym czy w polskiej doktrynie, zwłaszcza w dorobku Jerzego Wróblewskiego – z drugiej przywołano argumenty, iż w podejściu derywacyjnym każde przypisywanie sensu tekstowi normatywnego wymaga interpretacji, niezależnie od domniemane go „stopnia jasności” przepisu, co zostało wyrażone w pracach Zygmunta Ziemińskiego i Macieja Zielińskiego. Rozbieżności między „clara” a „omnia” zostały przez uczestników przedstawione jako kolejny dowód na to, jak różne paradygmaty interpretacyjne w naturalny sposób ze sobą współistnieją.

Dyskusja objęła również zagadnienie „granic wykładni”. Marek Smolak odwołał się w tym kontekście do zagadnienia aktywizmu sędziowskiego. Stwierdził, że proces odtwarzania norm z przepisów wytycza pewne podstawowe ramy, których drastyczne przekroczenie powoduje, że sędzia zastępuje wolę prawodawcy własnym stanowiskiem. Jednak nie dojdzie do przekraczania granic wykładni, o ile zachowane zostaną standardy przewidywalnego stosowania prawa. Andrzej Bator przypomniał, że kategoria „granic” ma wydźwięk pozytywistyczny, podczas gdy „aktywizmu” używa się zwykle do opisu sądownictwa w kontekście relacji z prawodawcą i społeczeństwem.

Do uczestników dołączył zdalnie prof. dr hab. Zygmunt Tobor (Uniwersytet Śląski w Katowicach). Podkreślił, że w codziennej pracy sądów wykładnia przebiega zazwyczaj w sposób naturalny, bez odwoływania się do rozbudowanych nazw teorii czy koncepcji. Stwierdził, że rozbieżności pomiędzy Jerzym Wróblewskim a Maciejem Zielińskim są w praktyce mniej znaczące, niż wydaje się w dyskusjach akademickich, obaj badacze dążyli bowiem do uchwycenia znaczenia przepisu osadzonego w intencjach prawodawcy. Oceniał, że postulaty nadmiernego „ulepszania” tekstu za wszelką cenę mogą zagrażać idei państwa prawnego. Wskazał też, iż reinterpretacja przepisu bez silnego oparcia w intencji prawodawcy bywa niebezpieczna, ponieważ osłabia zaufanie do prawa. Uznał również, iż *clara non sunt interpretanda* zachowuje doniosłe znaczenie etyczne.

Obrady podsumował Olgierd Bogucki, konkludując, że wielość zagadnień – od szczegółowych pytań o mechanizmy wykładni po rozważania ustrojowe i rozwój AI – obrazuje, jak głęboko osadzony jest w dyskursie problem interpretacji prawa. W jego ocenie debata dowiodła, że pełne zintegrowanie rozmaitych teorii, wywodzących się z odmiennych założeń epistemologicznych i aksjologicznych, nie jest konieczne, natomiast istnieje realna potrzeba punktowych porozumień i uzgadniania zasad, które pozwolą na racjonalne stosowanie prawa.

Obrady V Konferencji Naukowej poprzedziła II Konferencja Naukowa Młodych „O pojmowaniu prawa i prawoznawstwa” im. prof. Stanisława Czepity (Szczecin, 28 listopada 2024 r.) zorganizowana przez Koło Naukowe LexUS działające na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Edycja ta skupiała się wokół tematyki wykładni prawa, zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i przez pryzmat dogmatyki. Podczas wydarzenia swoje referaty przedstawił

młodzi naukowcy, studenci, doktoranci oraz magistrowie prawa z różnych ośrodków naukowych z całej Polski.

Konferencję otworzyła dr Beata Kanarek, opiekun Koła Naukowego LexUS, która przywitała uczestników oraz wprowadziła zebranych w zagadnienia poruszane w pracach prof. Stanisława Czepity. Następnie obradami panelu pokierował prof. US dr hab. Olgierd Bogucki, który moderował również podsumowującą dyskusję.

Jako pierwsza wystąpiła Zuzanna Trepka (Uniwersytet SWPS w Warszawie), która przedstawiła referat *Kontrowersje wokół rozproszonej kontroli konstytucyjności w Polsce*. Następnie Oskar Kosenda (Uniwersytet Łódzki) przedstawił referat *Wyroki interpretacyjne – uwagi i kontrowersje*. Z kolei Zuzanna Kaszubowska (US) wygłosiła referat *Pojęcie „konieczności” w ograniczaniu konstytucyjnych wolności i praw w świetle doktryny paternalizmu*. Patryk Kos (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) przedstawił referat *Zmiana społeczna a reguły funkcjonalne wykładni prawa międzynarodowego*. Kolejną prelegentką była Agata Dąbrowska (UŁ), która przedstawiła referat pod tytułem *Co badanie mediów społecznościowych mówi nam o prawie?*. Referat *Czy sędzia powinien być łaskawy jak król? Interpretacja prawa i powinności sędziego w myśli Benito Jeronimo Feijoo y Montenegro (1676–1764)*, który przedstawił Marcina Śrama (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) zamknął tę część konferencji.

W podsumowaniu owocnych obrad i dyskusji konferencję uznano za wydarzenie integrujące polską społeczność młodych teoretyków prawa i ważną platformę wymiany poglądów, a także wyrażono nadzieje na spotkanie w podobnej formule za rok.

Patryk Kupis

patryk.kupis@usz.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-3044-3350>

Franciszek Konwisarz

233164@stud.usz.edu.pl

<https://orcid.org/0009-0005-4140-2297>

<https://doi.org/10.14746/rpeis.2024.87.2.21>

